

JOŽE GEREČNIK

Lektorji niso družbeno škodljivi

Zabavno se je poigrati z mislijo, da bi bilo najbolje, če lektorje ukinemo, ker sproti netijo in razpihujejo polpismenost Slovencev, saj vendar sprevračajo neobjavljive tekste v objavljive. Takoj se mi utrne več scenarijev, ali bolje povedano, več črnih podob enega scenarija:

Slovenski časniki postanejo večinoma neberljivi, mnogi pripjevki sploh nerazumljivi. Časniki zgubljajo zaupanje bralcev, znižujejo se naklade. Zgleda, da bosta preživela samo dva dnevnika, ki sta dovolj močna, da drugim speljeta njihove "pismene" novinarje in sodelavce. Pa še tadva imata težave s pokrivanjem nekaterih področij. Razvedrilna periodika je v hudih škripcih, životarijo samo še kake tri tematske revije, rumeni tisk so dobessedno samo še slike. Tudi založništvo je v škripcih. Ljudje smo se pač naveličali brati ene in iste pisce. Tiste iz elite pismenih. In zato več ne beremo, vsaj v slovenščini ne. Nešolajoči se Slovenci skorajda nimamo več stika s pisano slovenščino in postajamo še bolj nepismeni.

Sicer pa to ni preveč resno, kot tudi sama ideja ukinitve lektorjev ni. Saj je treba pač priznati, da je prvo merilo objavljenosti nekega besedila njegova vsebina, ne jezikovna korektnost. Je pa vsekakor potrebno vsako besedilo pred objavo spraviti s pravopisno in slovnično normo, saj je prav branje glavna oblika permanentnega opismenjevanja večine odraslih. Tu ni pomembno, ali gre za časopis, strokovne revije, knjige, oglasno pošto ...

Menim torej, da bi ukinitvev lektorjev povzročila slabše stanje pismenosti. Samo jezikovno pregledovanje besedil pred objavo ne more biti nič slabega, vzpostavlja tako jezikovno stanje, da so objavljena besedila povprečnemu bralcu vsaj večinoma zgled primerne rabe in norme.

Precej splošnega udrihanja čez lektorje in lektoriranje je posledica zelo čudnih predstav o tem. Najprej je tu nekakšen mitski lektor, ki je posvetil svoje življenje prebiranju in nabiranju rožic po pobočjih slovenskega Parnasa. Presadil jih je v idealno oplet vrtniček, kjer vse samo po "kranjsko", čistó dehtijo. Takšen sanjač v resničnosti ni mogoč, če pa je, ne more imeti na našo jezikovno realnost prav velikega vpliva.

In potem je tu še druga, bolj množična predstava:

Tam nekje živi prav posebna kasta ljudi. Večinoma so ženske, nekaj je moških. Oboji so sitni, nestrpni, družabno nevzdržni, pa vendar med nekaterimi čislani. Čeprav jim je dana ogromna oblast, se v njih kaj hitro prebudijo frustracije, da začno upravičevati svoj obstoj z objestno rabo rdeče vse povprek. Dana jim je posebna moč, oblast nad jezikom. Nekoč nekdanj so nerazložljivo postali nedotakljivi in nepogrešljivi. Nesporni gospodarji besed – lektorji. Lektorji, ki samovoljno spreminjajo besedila, ne upoštevajo piščevega osebnega sloga ... Od kod vsa ta paranoja? Če bi bil malo zloben, bi rekel, da je kar precej izvira iz frustracij iz šolskih let.

Kolikor vem, je praksa večinoma taka, da besedilo od lektorja ne gre naravnost v tiskarno. Lektor ga prebere, popravi pravopisne in slovnične napake, zamenja kako slovenskemu jeziku očitno tujo formulacijo, poda predloge, ki se tičejo besedišča in sloga. Vendar lektor še zdaleč ni avtor, ne odgovarja za vsebino, zato je od avtorja in urednika odvisna odločitev, katere predloge sprejeti in katerih ne. Niti pri dnevnem časopisju, kjer se navadno zelo mudi, lektorji večinoma ne vnašajo popravkov kar sami (razen pri pismih bralcev). Zelo nesmiseln je tudi očitek, da lektor s svojim popravljanjem spreminja vsebino. Če se to dogaja, besedilo najbrž ni tako jasno enoumno spisano, kot morda avtor misli. In če dobi od lektorja zelo rdeče besedilo, je lahko samo vesel, saj se je lektor pač kar najbolj potrudil s svojimi predlogi.

Ne priznavam torej očitka, da se pišočim neredko zgodi, da zaradi lektoriranja trpi njihovo pisanje in celo strokovnost. Po drugi strani pa je tudi hudo pretiravanje, da je lahko slab pisec na račun lektorja deležen slovesa dobrega pisca. Lektorji so potrebni in niso družbeno škodljivi.

Zelo pa se strinjam, da potrebujemo več učiteljev slovenščine, da bi bolje opismenili mlajše generacije. Temelj opismenjevanja mora biti prav v tem, da dijaki in učenci čim več sami tvorijo besedila, toda učitelj ne more vsak teden kakovostno popraviti in pokomentirati sto petdeset pisnih izdelkov, za govorne nastope pa tudi vedno zmanjkuje časa. Učiteljevo učinkovitost danes omejujejo tudi šolska zakonodaja in pravila, ki predvidevajo, da so učitelji in profesorji zakompleksani posamezniki, ki bodo izkoristili vsako priložnost za žaljenje in zaničevanje dijakov oziroma učencev. Ko danes dijak pred maturo piše "sem biv", "nebi" in podobno, se znajdeš pred zelo težko nalogo, kako mu dopovedati, da to ni kul, na karseda rahločuten način, da ne prizadeneš njega ali, bog ne daj, njegovih staršev. In nikakor ga ne smeš kaznovati z radikalno oceno; saj se vendar išče znanje, on pa je toliko drugih besed napisal pravilno.

Za konec naj samo še dodam, da se mi zdi v podporo splošni jezikovni izobrazbi primerno, da bi se kaka skupina dobrovoljnih slovenistov ali lektorjev kdaj pa kdaj oglasila v medijih in zelo poljubno (morda šaljivo) pokomentirala kako zelo motečo rabo v javnem jeziku. Izkušnje kažejo, da zanimanja in odmeva ne bi manjkalo. Tako bi vsaj malo nevtralizirali škodljive učinke tudi najbolj všečnostnih voščil, da naj sreča "zadane" tudi nas, prijetnih podob visenja v mreži med "dvema drevesi" in podobnega.